

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 574. ISTUNGJÄRK, 14.12.2022–
15.12.2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Soopõhised investeeringud riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades“

(omaalgatuslik arvamus)

(2023/C 100/02)

Raportöör: **Cinzia DEL RIO**

Täiskogu otsus	20.1.2022
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	8.11.2022
Vastuvõtmine täiskogus	14.12.2022
Täiskogu istungjärk nr	574
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	163/5/14

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kordab, et ainult suurem ja parem majanduslik ja sotsiaalne lähenemine Euroopa Liidus saab aidata tagada täieliku soolise võrdõiguslikkuse ning edendada võrdseid võimalusi, keskendudes meetmetele ja strateegiatele, mis on kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste sambaga.

1.2. Komitee juhib tähelepanu sellele, et liikmesriigid on enamiku riiklikest taaste- ja vastupidavuskavadest koostanud ilma, et oleks eelnevalt hinnatud, milline on konkreetsete investeeringute mõju, et aidata kaasa soolise ebavõrdsuse kaotamisele ning naiste tööturule juurdepääsu ja seal püsimise hõlbustamisele. Vaid vähesed riigid on võtnud kasutusele strateegilise käsituse riikliku taaste- ja vastupidavuskava kuue investeerimissamba konkreetsete ja valdkonnaülestest meetmete ja reformide kaudu. Euroopa Komisjoni vastuvõetud metoodika põhineb rakendatud meetmete tulemuste mõju hindamisel. Sellega seoses soovib komitee, et komisjon võtaks hindamisetapi jaoks vastu võrreldavad konkreetset näitajad, et mõõta edusamme palgavõrdsuse, tööturule juurdepääsu, töö- ja hooldusaja ühitamise ning naisettevõtluse edendamise osas.

1.3. Riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvate meetmete hulgas on lühikeses ning keskpikas ja pikas perspektiivis erinevat mõju avaldavaid otseseid ja kaudseid meetmeid, millega julgustatakse naisi tööturule sisenema ja seal püsima, kuid see toimub riikide lõikes killustunud ja ebatühtlases raamistikus. Komitee peab esmatähtsaks, et riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisel tõhustataks nii otseseid kui ka kaudseid meetmeid, mille jaoks tuleb leida kindlad ja püsivad investeerimiskanalid ning kavandada vahendeid ka keskpikas ja pikas plaanis.

1.4. Komitee leiab, et naiste tööhõivet edendavate otsuste meetmete hulgas tuleks eelistada stabiilsete ja kvaliteetsete töökohtade loomise stiimuleid muude, aeg-ajalt pakutavate stiimulite ees ning need tuleks riigiabi nimekirjast välja jätta.

1.5. Komitee kutsub üles tugevdama naiste tööhõivet edendavate ettevõtjate boonussüsteemi, laiendades seda kõigile riigihankeprojektidele ja reguleerides rakendusasutustele suunatud avalikke pakumismenetlusi, märkides sõnaselgelt soolise võrdõiguslikkuse eesmärgid.

1.6. Komitee väljendab heameelt mõnes riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas ette nähtud ettevõtluse toetamise meetmete üle ning loodab, et see toetus hõlmab ka finants- ja juhtimiskoolitust ning juurdepääsu rahastamisvahenditele.

1.7. Nagu on märgitud komisjoni teatistes soolise võrdõiguslikkuse kohta, peab komitee riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisel oluliseks võtta maksualaseid meetmeid, kergendades väikese sissetulekuga leibkondades teise palgasaaaja ja üksikvanemaga vaesemate leibkondade maksukoormust.

1.8. Riiklike taaste- ja vastupidavuskavade kaudsed meetmed hõlmavad investeringuid lastehoiu- ja hooldusteenustesse. Komitee peab esmatähtsaks vahendite investeerimist teenustesse, mis aitavad ühitada tööd ja pikaajalist hooldust, lisateenuste rakendamist ja nende teenuste kättesaadavaks tegemist väikese sissetulekuga leibkondadele.

1.9. Komitee leiab, et enam ei saa edasi lükata konkreetseid investeringuid naiste osaluse suurendamiseks tehnika- ja teadusasutustes ning ülikoolide teadus- ja tehnoloogiaõpingutes (STEM), mis võivad edendada naiste tööhõivet sektorites, kus praegu domineerivad mehed. Neid investeringuid tuleb teha keskpikka ja pikaajalist perspektiivi silmas pidades.

1.10. Komitee soovib kavandada riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad kooskõlas kõigi teiste ELi vahendite ja programmidega ja neid täiendades, alustades ühtekuuluvuse ja maapiirkondade vahenditest ja programmidest. Euroopa poolaasta raames toimivas komisjonipoolses hindamises koos riigipõhiste soovitustega tuleks neid soolise võrdõiguslikkuse eesmärgi arvesse võtta, kasutades läbipaistvaid ja kättesaadavaid uusi näitajaid, mis on võrreldavad eri riikide vahel ja soo alusel rühmitatud.

1.11. Komitee soovib, et sooteadlik eelarvestamine avaliku halduse kõigil tasanditel muutuks Euroopa poolaasta etapis kohustuslikuks.

1.12. Olemasolevad andmed näitavad, et sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid on enamikus riikides olnud kaasatud tagasihoidlikult ja juhuti. Komitee soovib kaasata nad täielikult riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse, järelevalvesse ja hindamisse nii Euroopa, riigi kui ka kohalikul tasandil.

2. Sissejuhatus

2.1. Käesoleva arvamuse eesmärk on tuua esile need liikmesriikide riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades kavandatud reformid ja investeringud, millel on mõju soolise võrdõiguslikkuse edendamisele, tuginedes saadaolevale teabele, mida ajakohastavad ka Euroopa Komisjon, Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu eesistujariik. Tuleb märkida, et Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut (EIGE) korraldab 2023. aastal Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigi Rootsi jaoks uuringu soolise võrdõiguslikkuse ja selle süvalaiendamise kohta COVID-19 kriisist taastumisel, ⁽¹⁾ käsitledes just neid meetmeid, mis on kavandatud riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades, võttes arvesse soolist mõõdet kõikides etappides alates kavandamisest kuni rakendamiseni, ning seda, millisel määral on liikmesriigid käsitleanud võrdõiguslikkust kui taastumise hooba.

2.2. 21. juulil 2020 võttis Euroopa Ülemkogu oma järelustes vastu taasterahastu „NextGenerationEU“ koos mitmeaastase finantsraamistikuga aastateks 2021–2027. Mitmeaastase finantsraamistiku ja taasterahastu „NextGenerationEU“ eesmärkide hulka kuulub võrdsete võimaluste edendamine, tagades et asjakohaste programmide ja vahendite tegevustes ja meetmetes võetakse arvesse soolist aspekti ning et need saavad kooskõlas Euroopa strateegiaga tõhusalt kaasa aidata võrdõiguslikkuse saavutamisele.

⁽¹⁾ EIGE uuring „Gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery“, mis avaldatakse 2023. aastal.

2.3. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/241⁽²⁾ on loodud taaste- ja vastupidavusrahastu, mille eesmärk on toetada pandeemiajärgset taastumist, edendada ühtekuuluvust ning investeerida rohe- ja digiüleminekusse. Määruses on sõnaselgelt sätestatud, et riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades tuleb edendada soolist võrdõiguslikkust. Komitee nõustub määruses esitatud märkustega soolise ebavõrdsuse vastu võitlemise meetmete tähtsuse kohta, sest see on kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba eesmärkidega.

2.4. Oma 17. septembri 2020. aasta teatises 2021. aasta kestliku majanduskasvu strateegia kohta esitas Euroopa Komisjon taaste- ja vastupidavusrahastu suunised, milles kutsutakse liikmesriike üles pöörama erilist tähelepanu ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele, naistele ja tööturule sisenevatele noortele, luues kvaliteetseid töövõimalusi.

2.5. ELi 28. septembri 2021. aasta delegeeritud määruses on sätestatud taaste ja vastupidavuse tulemustabeli ühised näitajad ja üksikasjalikud elemendid, määrates 14 näitajat. Neist näitajatest vaid neljal on soopõhine liigitus⁽³⁾. Näiteks puudub soopõhine liigitus näitajatel 6 ja 9, mis puudutavad naiste juhitud ettevõtteid, mis saavad toetust.

2.6. Venemaa agressioonist põhjustatud sõda Ukrainas on märkimisväärselt aeglustanud majanduskasvu ning väljavaateid iseloomustab ebakindlus eelkõige energiaressurssidega varustatuse ja kulude tõusu osas, mis mõjutavad kulutuste ja investeeringute jaotust riigieelarvetes. See ebakindlus mõjutab ka riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamist.

2.7. Töömaailm ja ühiskond tervikuna püüavad kriisist välja tulla, püüdes saavutada pikaajalist majanduslikku ja sotsiaalset taastumist, millel põhinevad riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad ning mille puhul ei saa kasutamata jätta soopõhist raamistikku, et käsitleda ja vähendada ebavõrdsust ja soolisi erinevusi, mida COVID-19 kriis on kahjuks teatavates tootmissektorites, elanikkonnarühmades ja piirkondades suurendanud⁽⁴⁾.

3. Taust, rahastamise ettevalmistamine ning riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades eraldatud vahendid

3.1. Euroopa Komisjon esitas eelmise aasta juulis Euroopa Parlamendile ja nõukogule taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise kohta läbivaatamisaruande, milles käsitletakse ka soolist ebavõrdsust,⁽⁵⁾ näidates esitatud riiklike taaste- ja vastupidavuskavade alusel liikmesriikidelt saadud panuste hetkeseisu, millest selguvad 25 riikliku kava prioriteedid, mida analüüsiti taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete kuue samba alusel⁽⁶⁾.

3.2. Enamikul liikmesriikide kavandatud meetmetest on valdkonnaülesed eesmärgid ja need ei pruugi olla suunatud konkreetselt soolisele võrdõiguslikkusele; 129 kavandatud meetmest on praeguseks investeeringutega algatatud ainult 13 meedet. Mitte kõik liikmesriigid ei ole ette näinud reforme ja vahendeid, mis oleksid otseselt mõeldud soolise võrdõiguslikkuse probleemide lahendamiseks või mille puhul on toetusesaajatena märgitud naised. Samuti on nõrgad ka uuenduslikud meetmed madala naiste tööhõivega sektorites⁽⁷⁾. Suuremal määral keskendutakse lastehoiu-, hooldus- ja haridusteenustele. Komisjoni aruandest nähtub, et riiklikke taaste- ja vastupidavuskavasid, milles nähakse ette strateegiline lähenemisviis, mis põhineb soolise võrdõiguslikkuse edendamise meetmel ja reformidel, leidub vaid vähestes riikides.

3.3. Teised liikmesriigid on eelistanud teatavaid sambaid, näiteks sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse meetmeid, milles keskendutakse võrdsetele võimalustele, mis sageli hõlmavad ka soolise võrdõiguslikkuse eesmärki, või vähemkaitstud rühmadele suunatud meetmeid, mis sageli hõlmavad naisi ja noori. Või on eelistatud meetmeid, millele toetatakse rohe- ja

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57. 18.2.2021, lk 17).

⁽³⁾ Need konkreetsed näitajad on järgmised: a) toetatavates teadusasutustes töötavad teadlased; b) haridust või koolitust saama asunud osalejate arv; c) töötavate või tööd otsivate inimeste arv; d) toetust saavate 15–29-aastaste noorte arv.

⁽⁴⁾ EIGE uuringudokument „Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic“, 2021.

⁽⁵⁾ COM(2022) 383 final.

⁽⁶⁾ Madalmaad esitasid riikliku taaste- ja vastupidavuskava teiste riikidega võrreldes hiline misega ning Ungari riiklik taaste- ja vastupidavuskava on praegu peatatud õigusriigi põhimõtte järgimisega seotud küsimuste tõttu.

⁽⁷⁾ Vt joonealune märkus 1 ja artikkel „PNRR Italia, Gender Gap e politiche per l'innovazione e la digitalizzazione nel PNRR: quali misure?“, Marusca de Castris, Roma Tre Ülikool, ja Barbara Martini, Roma Tor Vergata Ülikool, september 2022.

digiüleminekut ning keskendutakse koolitusele, mille puhul mõnes riigis arvestatakse seoses võrdse juurdepääsuga koolitus- ja ümberõppeprogrammidele ka maha jäänud naistega. Tuleb märkida, et enamik liikmesriike ei ole riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades soolise võrdõiguslikkuse toetamise meetmete raames soolist vägivalda üheks probleemiks nimetanud.

3.4. Riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad koostati riikliku tasandi majandusliku ja sotsiaalse olukorra eelhindamise alusel, üldiselt juba kehtestatud kuluprioriteetidega, milles ei võetud arvesse soolist mõõdet ei eraldatud vahendite ega esitatud investimisprojektide sisu puhul. Algses komisjoni taaste- ja vastupidavusrahastu määruse ettepanekus ei viidatud soolisele võrdõiguslikkusele kui eesmärgile ega mainitud naisi konkreetsete toetusesaajatena. Alles hiljem, majandus- ja sotsiaalpartnerite ning kodanikuühiskonna organisatsioonide survele, võeti 2021. aasta veebruaris avaldatud määrusega riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades kasutusele sooline mõõde. See on ka põhjus, miks soolist mõõdet ja sooteadlikku eelarvestamist ei esine kõigis riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades, vaid ainult nendes, kus oli algselt kehtestatud soopõhine kulutuste ja investeeringute kvaliteet.

3.5. Taaste- ja vastupidavusrahastu kohaselt peavad liikmesriigid näitama, kuidas riiklike taaste- ja vastupidavuskavadega käsitletakse soolise ebavõrdsuse probleemi, kuid mõjuhindangus võetakse arvesse üksnes võetud meetmete tulemusi. Seepärast on oluline, et komisjon mõeldaks hindamisetapis kavandatud meetmete ja investeeringute tõhusust, kaasates majandus- ja sotsiaalpartnereid ning kodanikuühiskonna organisatsioone ning kasutades võrreldavaid konkreetseid näitajaid. Seni kogutud andmed ei kajasta tegelikku riigi tasandil valitsevat olukorda. Seepärast on praegu raske öelda, milline on mõnede soolise diskrimineerimise vastu võitlemise meetmete, eelkõige valdkonnaüleste meetmete mõju kuuele sambale.

3.6. Praegu ei ole taaste- ja vastupidavuskavadele eraldatud vahendite alusel võimalik saada selget ülevaadet mitte ainult taaste- ja vastupidavusrahastust, vaid ka täiendavate riiklike ja erasektori vahendite kaudu toetatud investeeringutest, mis on mõeldud üksnes soolise võrdõiguslikkuse edendamisele mitmesugustes töö ja ühiskonna valdkondades. Eraldatud vahendite koguse kindlaksmääramine on võimalik ainult rakendusetaapis.

3.7. Euroopa Komisjoni aruande kohaselt, milles käsitletakse riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sätestatud konkreetseid soolise võrdõiguslikkuse meetmeid, on meetmete osakaal väga erinev, ulatudes Rootsi eraldatud 11 %-st kuni Horvaatia eraldatud vähem kui 1 %-ni, kusjuures paljude riikide puhul on see alla 2 %. Samal ajal tuleks arvesse võtta riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sätestatud kaudsete meetmete mõju ning samuti taasterahastu „NextGenerationEU“ vahenditega, nagu React-EU ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond, ette nähtud ning riiklike taaste- ja vastupidavuskavasid täiendavate otsuste ja kaudsete meetmete mõju.

3.8. Euroopa Komisjoni aruande ja EIGE kogutud esmase teabe põhjal kujunev pilt on riikide lõikes killustatud ja ebahühtlane. Kõigil riikidel ei ole soo järgi rühmitatud andmeid, kuigi Euroopa Komisjon on neid nõudnud, et ta saaks teatavate ühiste andmete alusel korrapäraselt ja õigeaegselt aru anda riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades soolise võrdõiguslikkusega seotud kulutuste kohta.

3.9. Kuna riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamise ajal ei olnud kõikides liikmesriikides põhjalikud soolised analüüsid kättesaadavad, puudub hinnang meetmete mõju kohta täiendavale kvaliteetsel tööühikule ning kvalifitseeritud töökohtadele. Sooline võrdõiguslikkus oli 14 riigis läbiv üldpõhimõte,⁽⁸⁾ kuid ainult Hispaania märkis soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist kogu riiklikus reformikavas. Itaalia on kehtestanud soolist võrdõiguslikkust edendavad erimeetmed ja hinnanud meetmete mõju ka tööühikule suurenemisele, kuid endiselt valmistab muret meetmete tegelik tõhusus ja sekkumiste kvaliteet⁽⁹⁾. Teistes riikides on soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks kavandatud kaudseid meetmeid, nagu investeeringud töö- ja eraelu ühitamisse, investeeringud hooldusteenustesse, STEM-valdkonna koolituse edendamine ning töö- ja koolitustingimuste parandamine, millel on mõju keskpikas ja pikas plaanis, kuid mida ei saa praegu kvantifitseerida. Lisaks nendele investeeringutele on osa liikmesriike näinud ette otseseid meetmeid, nagu värbamistoetused ja naisettevõtluse edendamise vahendid.

⁽⁸⁾ Vt joonealune märkus 1.

⁽⁹⁾ Vt joonealune märkus 6.

3.10. Osa riike on pööranud erilist tähelepanu sootadlikele hangetele,⁽¹⁰⁾ kehtestades naiste ja noorte töölevõtmise tingimuslikkuse meetmed riiklike lepingute puhul, mis on sõlmitud riiklike taaste- ja vastupidavuskavade vahenditega. Soovitatav oleks reguleerida rakendusametitele suunatud avalikke pakkumismenetlusi, märkides sõnaselgelt soolise võrdõiguslikkuse eesmärgid.

3.11. Selles valdkonnas on uuenduslikud riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad vastu võtnud näiteks Hispaania, Itaalia ja Prantsusmaa. Hispaania riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas on võetud oluline kohustus, et kõigil avalikel haldusmenetlustel peab olema sooline perspektiiv. Itaalia riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas on kehtestatud sellest kavast rahastatavate lepingute puhul võrdsete võimaluste suunised, mis näevad ette preemiameetmete ja näidisklauslite kohaldamise konkursiteadetes, mis on diferentseeritud vastavalt projekti valdkonnale, liigile ja laadile, kohustusega reserveerida 30 % lepingu rakendamisega seotud värbamistest alla 36-aastastele noortele ning naistele, samuti kohustusega sertifitseerida ettevõtjate poolt soolist võrdõiguslikkust. Prantsusmaa riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas kehtestati aga ettevõtjatele uued näitajad, et arvutada tööalast võrdõiguslikkust ja edusamme asjakohase tegevuskava kaudu, samas kui Iirimaa ja Horvaatia riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades premeeritakse rahaliselt ettevõtjaid, kes võtavad kasutusele soolise võrdõiguslikkuse edendamise kriteeriumid⁽¹¹⁾.

3.12. Euroopa Komisjoni 2022. aasta juuli aruandest nähtub, et arutelud majandus- ja sotsiaalpartnerite ning kodanikuühiskonna organisatsioonidega riiklike taaste- ja vastupidavuskavade ettevalmistamise ajal olid väga tagasihoidlikud ja juhuslikud. Sotsiaalvaldkonna sidusrühmad ja muud kodanikuühiskonna organisatsioonid väljendavad suurt muret osalemise pärast meetmete rakendamise ja järelevalve etapis. Eelkõige leiavad soolise võrdõiguslikkuse eksperdid,⁽¹²⁾ et ilma usaldusväärsete, võrreldavate, sihipäraste ja soo järgi rühmitatud ning eelkõige kvaliteetsete, eri valdkondi ja sektoreid hõlmavate andmeteta on raske hinnata meetmete mõju. Komitee soovib tungivalt, et nii ELi institutsioonid kui ka riiklikud ja piirkondlikud asutused kaasaksid sotsiaalpartnereid ja võrdsete võimaluste edendamise tegevavaid kodanikuühiskonna organisatsioone tihedamalt riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse, hindamisse ja järelevalvesse.

4. Riiklike taaste- ja vastupidavuskavade konteksti hindamine

4.1. Komitee rõhutab, kui oluline on rakendada ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, mille 17 eesmärgi hulgas on ka soolise võrdõiguslikkuse saavutamine, ning taotleda Euroopa Komisjoni teatises „Võrdõiguslik liit: soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025“⁽¹³⁾ seatud eesmärgid, mis seonduvad võrdse osalemisega eri majandussektorites ja soolise palgalõhena.

4.2. Soolise võrdõiguslikkuse strateegia hõlmab poliitikat ja meetmeid, millega võideldakse diskrimineerimise ja ebavõrdsuse kõigi vormide vastu, sealhulgas seoses LGBTIQ kogukonnaga,⁽¹⁴⁾ ning see peab olema riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise lähtepunkt. Komitee rõhutab, et oluline on rakendada kõigi osapooltega ühiselt võtmetähtsusega meetmeid, mille eesmärk on tagada võrdne osalemine ja võrdsed võimalused tööturul, vähendada soolist palgalõhet võrdsete rollide puhul ja juurdepääsu puudumist juhtivatele ametikohtadele ning saavutada sooline tasakaal

⁽¹⁰⁾ Sootadlikud hanked on uuenduslik strateegia, mille komisjon on kasutusele võtnud, et toetada võrdõiguslikkust edendavaid investeeringuid, kehtestades konkreetseid sootundlike nõudeid või kriteeriume hankes osalemiseks või lepingu sõlmimise kriteeriume, mis hõlmavad sotsiaalseid parameetreid. Sootadlike hangete eesmärk on suurendada soolist võrdõiguslikkust tööturul, parandada naiste esindatust juhtivatel ametikohtadel ja vähendada palgalõhet.

EIGE 2022. aastal avaldatud aruandes „Gender-responsive public procurement: the key to fair and efficient public spending in the EU“ selgitatakse, kuidas riigihanked saavad suunata ja toetada soolist võrdõiguslikkust ning parandada avaliku sektori kulutuste tulemuslikkust ja kvaliteeti, kirjeldades juhtumiuuringuid ja andes soovitusi.

⁽¹¹⁾ EIGE analüüsist kogutud andmed, vt joonealune märkus 1.

⁽¹²⁾ Euroopa Parlamendi 2022. aasta aprillis avaldatud ülevaade „Gender equality in the Recovery and Resilience Facility“, milles väljendatakse muret, mis põhineb mitmel teaduskeskuste ja ülikoolide riiklikul tasandil tehtud uuringul.

⁽¹³⁾ Euroopa Komisjoni 5. märtsi 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele (COM/2020/152 final).

⁽¹⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Võrdõiguslikkuse liit: LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025““ (COM(2020) 698 final) (ELT C 286, 16.7.2021, lk 128).

otsuste tegemisel ja poliitikas. Komitee kutsub üles kiiresti vastu võtma ja rakendama töötasude läbipaistvuse direktiivi, ⁽¹⁵⁾ milles käsitletakse riikliku tasandi vahendeid ja meetmeid löhe käsitlemiseks ja kõrvaldamiseks, ning nõuab põhjuste ja vastutuse hoolikat jälgimist.

4.3. Naiste tööturul osalemise parandamise eesmärki tuleb käsitleda struktuursel ja terviklikul viisil, võttes arvesse majanduslikke, hariduslikke, geograafilisi, sotsiaalseid ja kultuurilisi muutujaid, seda ka kaugetes ja maapiirkondades. Sellega seoses tuleks kasutada integreeritud käsitust, mis ühendab kõigi Euroopa, riiklike ja piirkondlike asutuste panuse, ning näha ette tõhusad mehhanismid kõigi osalejatega eri tasanditel sotsiaaldialoogi pidamiseks.

4.4. Selleks et suurendada naiste osalemist tööturul, märgib komitee tungivat vajadust, et kõik liikmesriigid rakendaksid võimalikult kiiresti töö- ja eraelu tasakaalu käsitlevat Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/1158, ⁽¹⁶⁾ millega kehtestatakse eeskirjad perepuhkuse ja töötajate paindliku töökorralduse kohta ning edendatakse hoolduskohustuste õiglast jagamist vanemate vahel, aidates seeläbi kõrvaldada takistusi, mis ei võimalda perekondadel teha vaba valikut emaduse ja vanemluse kasuks.

4.5. Euroopa poolaasta raames esitatud 2019. ja 2020. aasta riigipõhised soovitused soolise ebavõrdsuse vähendamiseks võetavate meetmete kohta on ajendanud mitut liikmesriiki lisama oma riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse soolise mõõtmise, ⁽¹⁷⁾ kuid kahjuks on riikide lõikes meetmete raamistik killustunud.

4.6. Pandeemia ja selle naistele avalduva mõju tagajärjel on riigipõhised soovitused olnud harvad ja juhuslikud. 2022. aastal esitati ainult kolmele riigile – Austria, Saksamaa ja Poola – riigipõhised soovitused naiste tööturul osalemise ja lastehoiuteenuste toimimise kohta ning ülejäänud 22 riigile esitati riigipõhised soovitused ebasoodsas olukorras olevate rühmade kohta, ⁽¹⁸⁾ mille tulemusel võeti naiste tööhõivet või staatust puudutavaid kaudseid meetmeid, mida on raske kvantifitseerida. Komitee märgib, et võttes arvesse andmeid COVID-19 kriisi mõju kohta naiste majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale, oleks olnud soovitatav koostada konkreetset soolist võrdõiguslikkust käsitlevad riigipõhised soovitused, et nõuda riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sidusat eelplaneerimist, sealhulgas sihipäraste investeeringutega.

4.7. EIGE rõhutab mitmes aruandes perekondlike kohustuste ebavõrdset jaotumist, eriti seoses lastehoiu ning eakate ja puuetega inimeste pikaajalise hoolduse osas ⁽¹⁹⁾. Need kohustused on üks peamisi põhjuseid, miks naiste tööturul osalemise määr on madal ⁽²⁰⁾. Liikumispiirangute ja koolide sulgemise tõttu on olukord veelgi halvenenud. Sellega seoses tuleks märkida, et paljudes riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades tunnistatakse tasustamata hooldusteenuste ning töö- ja eraelu tasakaalustamise meetmete vahelist seost ning on võetud konkreetseid meetmeid eelkõige lastehoiuteenuste parandamiseks ⁽²¹⁾.

4.8. Need teenused tuleb teha kättesaadavaks ka vähem jõukatele leibkondadele, vaadates läbi hinnakriteeriumid, et hõlbustada nende kasutamist kõigile. Erilist tähelepanu tuleks pöörata kogupäevakooli mudeli edendamisele kõikide tasandite koolides, nii koolitöö kui ka koolivälise tegevuse kaudu, ja lisateenuste rakendamisele lasteaias, näiteks koolipäevaeelne ja -järgne hoid, ning tüdrukutele ja poistele mõeldud suvelaagrite avaliku pakkumise suurendamisele. Need on kaudsed meetmed, mille puhul tuleb leida kindlad ja püsivad investeerimiskanalid, mida kahjuks ei ole riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades keskpikas ja pikas plaanis vahendite kavandamisse hõlmatud.

⁽¹⁵⁾ Töötasude läbipaistvust käsitleva direktiivi ettepaneku üle peetakse praegu kolmepoolseid läbirääkimisi.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1158, milles käsitletakse lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalu ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2010/18/EL (ELT L 188, 12.7.2019, lk 79).

⁽¹⁷⁾ Euroopa Parlamendi raport, „Country Specific Recommendations and Recovery and Resilience Plans – Thematic overview on gender-related issues“, mis avaldati oktoobris 2021.

⁽¹⁸⁾ Vt joonealune märkus 14.

⁽¹⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Puuetega inimesi ja eakaid hooldavad pereliikmed: pandeemia ajal plahvatuslikult kasvanud nähtus“ (omaalgatuslik arvamus) (ELT C 75, 28.2.2023, lk 75), milles esitatakse olulisi meetmete soovitusi.

⁽²⁰⁾ EIGE aruanne „Gender Mainstreaming: gender stakeholder consultation“, mis avaldati 2019. aastal.

⁽²¹⁾ Vt joonealune märkus 1.

4.9. Komitee soovib, et tööhõivekeskuste töötajaid koolitatakse soolise mõõtme teemal, et arendada ja levitada soostereotüüpideta kultuuri. Samal ajal on oluline edendada partnerlust ettevõtjate ning tööhõives ja koolituses osalevate töötajate vahel, et edendada naiste integreerimist sektoritesse, kus töötavad peamiselt mehed.

4.10. Komitee toetab mõtet pidada esmatähtsaks stiimuleid ettevõtjatele, kes võtavad naisi tööle aktiivse poliitika raames, pakkudes stabiilseid töölepinguid ja häid töötingimusi. Lisaks on oluline anda stiimuleid ettevõtluse edendamiseks ja toetamiseks, muu hulgas sihipärase toetuse kaudu finants- ja juhtimiskoolituste korraldamiseks ning rahastamisvahendite juurdepääsu tagamiseks ⁽²²⁾.

5. Konkreetsed hinnangud

5.1. Kriis on naisi tugevalt tabanud ning nad on sageli sunnitud võtma vastu ka madalama kvalifikatsiooniga töökohti. Peale selle esineb naistöötajate seas üha sagedamini mittevabatahtlikku osaaajatööd. Selle suundumuse ümberpööramiseks ja naiste tööturul osalemise suurendamiseks ning kvaliteetse ja kvalifitseeritud tööhõive edendamiseks on esmatähtis tugevdada riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades otseseid ja kaudseid meetmeid.

5.2. Soolise ebavõrdsuse vähendamiseks soovitab komitee kavandada riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad kooskõlas kõigi teiste ELi vahendite ja programmidega ja neid täiendades, alustades ühtekuuluvusvahenditest ja -programmidest.

5.3. Praeguste sooliste erinevuste ja ebavõrdsuse tõttu ei ole avaliku sektori poliitika sooneutraalne, mistõttu on oluline, et kõik asutused, nii Euroopa, riiklikud kui ka kohalikud, võtaksid maksupoliitikat täiendava dokumendina kasutusele sooteadliku eelarvestamise. Sel eesmärgil soovitab komitee, et sooteadlik eelarvestamine oleks Euroopa poolaasta etapis kohustuslik ⁽²³⁾.

5.4. Komitee hoiatab, et taaste- ja vastupidavusraha võib praegu kavandatud kujul mõnes tootmissektoris, nagu rohe- ja digisektor, erinevusi suurendada. Kuigi sooline võrdõiguslikkus on valdkonnaülane prioriteet, on oht, et ilma konkreetsete ja mõõdetavate meetmeteta naiste tööhõive edendamiseks, sealhulgas kõrge kvalifikatsiooni osas sektorites, kus naiste tööhõive on kõrge, suureneb sooline tööhõivelõhe veelgi, mis võib kaasa tuua naiste edasise segregatsiooni vähem tasustatud tegevusaladele.

5.5. Riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad peaksid sisaldama võrreldavaid näitajaid, et mõõta edusamme palgavõrdsuse, sektoripõhise tööturule juurdepääsu, töö- ja hooldusaja ühitamise, sooduslaenu ning naisettevõtluse ja naiste füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise edendamise stiimulite osas.

5.6. Naiste tähtajatult töölevõtmise stiimuleid tuleb eelistada muudele stiimulitele ning need tuleks riigiabi nimekirjast välja jätta.

5.7. Töö- ja hooldusaja ühitamise parandamine on üks peamisi eesmärke, et naiste potentsiaali töömaailmas täielikult ära kasutada ja parandada ettevõtete tootlikkust. Sellega seoses peab komitee esmatähtsaks investeerida vahendeid töö- ja hooldusaja ühitamise teenustesse, nii pakkudes lasteaeajades lisateenuseid ja edendades 0–3-aastaste laste haridusteenuste järkjärgulist tasuta osutamist väikese sissetulekuga leibkondadele kui ka suurendades investeringuid pikaajaliste hooldusteenuste rakendamiseks.

5.8. Töö- ja hooldusaja ühitamise teenuste eesmärkide saavutamist peab toetama kvalifitseeritud töötajate värbamine ja kõigi nende teenuste osutajate, kes praegu on valdavalt naised, täiendusõpe.

⁽²²⁾ Hispaania riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas eraldatakse 36 miljonit eurot alustavate naisettevõtjate abistamiseks; Itaalia riikliku taaste- ja vastupidavuskavaga võetakse kasutusele 400 miljonit eurot, et toetada naiste osalemist ettevõtluses. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Soopõhine investeerimine kui Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse parandamise viis“, (ELT C 100, 16.3.2023, lk 16), milles esitatakse ettepanekuid naisettevõtlusse investeerimise soodustamiseks.

⁽²³⁾ Euroopa Komisjoni aruteludokument „Gender Budgeting Practices: Concepts and Evidence“, mis avaldati juunis 2022.

5.9. Komitee juhib tähelepanu sellele, et oluline on laiendada naiste töölevõtmise boonussüsteemi kõikidele riigihangetele, et toetada ettevõtjaid, kes kohustuvad looma stabiilseid töökohti, tugevdama sotsiaalset kaasatust ja vähendama soolist tööhõivelõhet.

5.10. Sooline ebavõrdsus reaalarvutustes on väga suur ja juurdunud juba kõige varasematest haridustasemetest alates. Kahjuks on vaid mõnes riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas kehtestatud meetmeid naiste osaluse suurendamiseks tehnika- ja teadusasutustes ning ülikoolide teadus- ja tehnikaõpingutes (STEM). Seepärast on vaja konkreetseid investeeringuid koolituskavadesse, et julgustada tütarlapsi astuma teadusmaailma ning osalema teadus- ja arendustegevuses, samuti investeeringuid ja uusi toetusviise sihtprojektidele, et tagada naiste osaluse suurendamine uuendustegevuses. Need meetmed avaldavad positiivset mõju keskpikas ja pikas plaanis ning seepärast tuleks neid kavandada strateegiliselt.

5.11. Komitee peab oluliseks tegutseda ka maksuküsimustes, sealhulgas komisjoni juhiste kohaselt⁽²⁴⁾ ja riiklike õigusaktide alusel, kergendades väikese sissetulekuga leibkondades teise palgasaaja (kelleks sageli on naine) maksukoormust. Samuti on oluline kergendada vaesemate üksikvanemaga leibkondade maksukoormust.

5.12. Lisaks riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sätestatud meetmetele teeb komitee strateegilise toetusmeetmena ettepaneku soolise võrddõiguse kohustuslikuks sertifitseerimiseks, et vähendada soolist ebavõrdsust ja parandada naiste töötingimusi, võidelda soolise vägivalga vastu,⁽²⁵⁾ levitada nutikat töötamist sotsiaalpartneritega peetavate läbirääkimiste kaudu ning aktiveerida rasedus ja sünnituspuhkuselt naasvate naiste vabatahtlik tasustatud osajätöö riiklike tavade ja õigusnormide alusel.

5.13. Komitee hindab komisjoni poolt aruandes kasutatud käsitusviisi, mis näeb ette riikide taaste- ja vastupidavuskavade meetmete järelevalve võrddõiguse seisukohast. On oluline, et komisjoni missioonid eri liikmesriikides keskenduksid konkreetsetele soolise võrddõiguse meetmetele, tagades läbipaistvate ja kättesaadavate andmete haldamise.

5.14. Komitee soovib majandus- ja sotsiaalpartnerite ning kodanikuühiskonna täielikku kaasamist riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse, järelevalvesse ja hindamisse, sealhulgas spetsiaalsete Euroopa ja riigi tasandi kooskõlastusasutuste kaudu, et edendada soolise võrddõiguse algatuste koordineeritud kavandamist.

Brüssel, 14. detsember 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁴⁾ Vt joonealune märkus 10.

⁽²⁵⁾ Liikmesriike on kutsutud üles ratifitseerima ILO konventsiooni nr 190 vägivalga ja ahistamise kohta töömaailmas, mille on seni ratifitseerinud ainult kaks Euroopa riiki.